

Over kleine arbeiderswoningen en grote herenhuizen – *Impressie dubbellezing Cor Revet en Cilia den Boer*

Wie van contrasten houdt, kon op maandag 27 november jl. in Concordia terecht. De laatste lezing van Die Goude in 2023 was een dubbellezing over de ontwikkeling van twee totaal verschillende Goudse wijken: Korte Akkeren en Nieuwe Parkwijk. Cor Revet besprak in een razend tempo en met tientallen foto's en kaarten zijn 'Kortakkeren'; Cilia den Boer-van Hofwegen schetste een beeld van Nieuwe Parkwijk, en met name van de Van Beverninghlaan.

De wijk Korte Akkeren heeft een lange voorgeschiedenis, die in de 11e en 12e eeuw begint met de ontginningen Broekhuizen en Bloemendaal. Er worden slootjes gegraven waardoor hele stroken veenmoeras kunnen afwateren op de Hollandsche IJssel resp. de Gouwe. Hierdoor hebben de 'jongste' percelen grond een andere richting dan de oudere. 'Als je Korte Akkeren van bovenaf bekijkt, dan zie je die vroegere ontginningen met die slootjes nog steeds terug in het stratenpatroon,' begon Revet zijn uiteenzetting. 'Er is daarna enige bebouwing gekomen, na 1550 stonden er huizen in 't Buurtje, langs wat nu de Turfsingel heet, bij de Wachtelstraat en Onder de Boompjes.'

Deze bebouwing wordt in 1574 geheel verwijderd, om te voorkomen dat Spaanse soldaten bij een belegering van Gouda de opstallen kunnen gebruiken. Na de Tachtigjarige Oorlog begint een herbouw. Revet: 'Op een kaart uit 1649 is te zien dat er weer huizen staan, dat er twee lange straten – Korte Cortakkeren en Lange Cortakkeren – zijn en dat er een dakpannenfabriek in 't Buurtje staat. Het duurt tot de 19e eeuw voordat het gebied zich verder gaat ontwikkelen. De afbraak van stadsmuren en poorten rond 1850, de komst van de stoommachine en van fabrieken zoals de Stearine Kaarsenfabriek (1858) en de Machinale Garensponnerij (1861), de verbeterde hygiëne waardoor het inwoneraantal stijgt, dat alles leidt ertoe dat er steeds meer huizen moeten worden gebouwd om de mensen te huisvesten.'

De nieuwe industrie trekt arbeiders van buiten die bij de fabrieken moeten wonen maar de nieuwe arbeidershuisjes trekken ook vele arme Gouwenaars uit de binnenstad, die hun onderkomens in de sloppen en stegen graag inruilen voor een schoon en licht huisje. Probleem is wel dat velen in de binnenstad werken, kerken, winkelen en naar school gaan, en dat betekent elke dag een flinke omweg over Bolwerk of Mallegatsluis dan wel betalen voor het pontje bij de Vlamingstraat. De bewoners van Korte Akkeren voelen zich lang achtergesteld. Verzoeken om straatlantaarns, tonnen gezuiverd drinkwater, vrijstelling van pontgeld en dergelijke worden door het stadsbestuur afgewezen. Pas met de Woningwet van 1901 verandert er iets.

Revet: 'De huizen van de 19e eeuw waren particulier initiatief. Nu werd de gemeente verplicht een Plan van Uitbreiding te maken, bouw- en woningvergunningen te gebruiken, kwaliteitscriteria bij de bouw te hanteren, woningbouwverenigingen te steunen enzovoort. In de jaren 20 en 30 worden de huizen in Korte Akkeren Oud gebouwd en verschijnen er scholen, kerken en winkels in de wijk; na de Tweede Wereldoorlog wordt Korte Akkeren Nieuw gebouwd. In negentig jaar, zo tussen 1921 en 2012, is de wijk volgebouwd.' Dit betekent volgens Revet niet dat men deze wijk als onbelangrijk kan afdoen. 'Er staan zeven rijks- en tal van gemeentelijke monumenten.'

Het verhaal van Cilia den Boer-van Hofwegen over Nieuwe Parkwijk contrasteerde met dat van Revet. De ontwikkeling van deze wijk begon in 1895, toen bij de dood van burgemeester Albertus

Adrianus van Bergen IJzendoorn bleek dat hij 40.000 gulden aan de stad had nagelaten om een mooi wandelpark voor de Gouvenaars aan te leggen. 'Het park moest in de buurt van het station liggen en twee toegangen hebben, zodat wandelaars er doorheen konden lopen zonder op hun schreden te moeten terugkeren,' aldus Den Boer. 'Het Van Bergen IJzendoornpark omvat 6 hectare waarvan 4 hectare water is, dus konden er veel vijvers en groen worden aangelegd. Bebouwing was aan de randen mogelijk, tussen Kattensingel en de te verdwijnen loodwitfabriek. In 1905 begon de verkoop van percelen aan beleggers.'

In Nieuwe Parkwijk is de Van Beverninghlaan dé grote blikvanger. Den Boer schetste de fasen waarin deze chique laan is gebouwd, de architecten met hun respectieve bouwstijlen – Jugendstil, sobere Jugendstil, koloniale stijl, eclectisch en Amsterdamse School – en een keur aan bijzondere bewoners die er woonden dan wel thans nog wonen. Sommige grote herenhuizen kregen na verloop van tijd een functie als opvanghuis, kantoor of anderszins. Den Boer: 'De laatste tijd krijgen echter steeds meer panden weer een woonbestemming, en worden de panden flink opgeknapt, en daar ben ik blij om.' De bijzondere geschiedenis van de Van Beverninghlaan en haar bewoners is door Cilia samen met Jannu de Keijzer en fotografe Tanny Noteboom in 2017 verwerkt in het boek *Van Beverninghlaan - ontstaan en ontwikkeling van een bijzondere laan in Gouda.* (JPvdZ)